

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1926 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskerätt m. m. i vissa kronan förbehållna, ovan odlingsgränsen belägna vattenområden i Västerbottens län samt i ärendet väckta motioner.

I en till riksdagen den 29 januari 1926 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 69, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att med avseende å rätten till fiske uti ifrågavarande, vid avvitrningen inom Sorsele, Dorotea, Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitrningslag av Västerbottens län för kronans räkning undantagna vattenområden, må, utan hinder av vad avvitrningsutslagen i laga kraftvunna delar innehålla häremot stridande, så anses som om nämnda områden icke förbehållits kronan,

dels att uppgrundningar inom dylikt vattenområde må för jordbruksändamål avgiftsfritt nyttjas av ägarna (innehavarna) av de fastigheter, vilka uppgrundningarna skulle tillfallit, därest området icke förbehållits kronan,

dels ock att vad sålunda sagts må gälla jämväl beträffande inom Dorotea avvitrningslag fallande del av Saxälven, som i avvitringshandlingarna redovisats såsom kronopark.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft två i anledning av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition väckta till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 231 i första kammaren av herr *Almkvist* samt nr 354 i andra kammaren av herr *Lindmark m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

Motioner.

Lag

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitrningsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitrningsutslagen och avvitrningsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitrningen särskilt utbrutet

område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitrningen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägolotter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägolotter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927.

Samma dag upphör att gälla det i avvitrningsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

I fråga om motiven för detta förslag får utskottet hänvisa till motiönera.

Beträffande den huvudsakliga innebörden av förevarande fråga torde i korthet få anföras följande.

Frågan rör efterskänkande av kronans rätt till vissa vattenområden i Västerbottens län ovan odlingsgränsen, vilka vattenområden vid verkställd avvitrning undantagits för kronans räkning. Området ovan odlingsgränsen i sagda län omfattar hela Tärna socken samt delar av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar.

Bestämmelse om förbehåll för kronan vid avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker finnes upptagen i § 7 i avvitrningsstadgan den 30 maj 1873. Enligt denna bestämmelse förbehålles kronan, utom annat, varom nu ej är fråga, rätt till de på kronomarker och inom kronohemman och boställens områden befintliga *större strömfäll*, som till farleders öppnande, sjöars uttappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämnningar med mera dylikt kunna användas, och bör av kringliggande mark nödigt utmål därtill avsättas.

Under återopande av denna bestämmelse hava i upprättade avvitrningsförslag, vilka i dessa delar fastställts, för kronans räkning undantagits ett antal strömfäll jämte utmål för strömfäll och dammfästen. Därjämte hava emellertid också i avvitrningsförslagen för kronans räkning undantagits samtliga inom avvitrningslagen belägna *större vattendrag*, nämligen inom Vilhelmina avvitrningslag Vojmán och Ängermanälven, tillhopa 13,591.02 hektar, inom Stensele-Tärna avvitrningslag Ume älv med bivattendrag, tillhopa 23,533.37 hektar, inom Sorsele avvitrningslag Vindeln, Tjulån och Juktan, tillhopa 11,741.53 hektar, samt inom Dorotea avvitrningslag Korpån, 441.93 hektar. Inom Dorotea avvitrningslag har visst ytterligare undantag för kronans räkning gjorts, i det inom avvitrningslaget fallande del av

Saxälven, innefattande jämväl vattenområden vid enskilda hemmans stränder, upptagits såsom kronopark. Det är dessa inom Vilhelmina, Stensele-Tärna, Sorsele och Dorotea avvitringslag gjorda undantag för kronans räkning av inom avvitringslagen fallande större vattendrag, som den nu förevarande frågan gäller.

Skälet för undantagande av berörda vattenområden var, att det ansågs kunna vara med hänsyn till framtida vattenregleringar av vikt, att även där »större strömfall» icke kunde anses finnas, vattnet med tillhörande grund förbehölles kronan.

Av viss anledning framlades genom proposition för 1916 års riksdag frågan om fastställelse av ifrågavarande avvitringar. Samtidigt upptogs till skärskådande frågan om fastighetsinnehavarnas vattenrätt, i vilket avseende bland annat lantmäteristyrelsen ifrågasatt ett undanröjande helt och hållet av ifrågavarande vattenundantag, under det att kammarkollegium motsatt sig ett sådant undanröjande. I propositionen föreslogs i detta avseende, att befolkningen skulle få tillsvidare bibehålla sin dittillsvarande fiskerätt, vilket bifölls av riksdagen. Bestämmelser i sådant syfte utfärdades därefter av Kungl. Maj:t genom brev den 21 juni 1916 och äga fortfarande giltighet.

Sedan avvitringarna därefter av Kungl. Maj:ts befallningshavande faststälts, anfördes av enskilda sakägare besvär över avvitringsutslagen i vad de avsågo de gjorda vattenundantagen för kronans räkning, varvid dock vissa klagande begränsade sin talan till fiskerätten. Regeringsrättens första utslag i dylika mål meddelades den 26 oktober 1919 och innebar bifall till besvären; senare utslag ha gått i samma riktning. Vissa sakägare underlät emellertid att klaga och andras talan avvisades av formella skäl. Härigenom ha alltså bland sakägarna uppstått *tre grupper*: Den första har återvunnit full vattenrätt, den andra fiskerätt och den tredje, som ej klagat, äger jämlikt brevet den 21 juni 1916 viss fiskerätt.

På grund av det otillfredsställande sakernas tillstånd, som sålunda uppkommit, hava åtskilliga förslag väckts om ävägabringande av rättelse härutinnan.

Sammanfattade i allra största korthet te sig de olika meningar, som gjort sig gällande i förevarande fråga, sålunda: Vattenfallsstyrelsen anser, att vatten- och även fiskerätten bör bibehållas i kronans hand. Kammarkollegium och domänstyrelsen anse, att vederbörande strandägare böra utan avgift för all framtid bekomma samma rätt till fiske, som skulle tillkommit dem, därest ifrågavarande vattenområden icke blivit undantagna för kronans räkning, dock med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse få skada eller intrång, som i avseende å fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen åter hålla före, att kronan bör avstå från vattenrätten helt och hållet, alltså såväl fiskerätt som vattenrätt i övrigt. Lantmäteristyrelsens förslag avser också viss reglering av förhållandet vattenrättsägarna emellan. Departementet

mentschefen har icke velat helt och hållet efterskänka kronans rätt men tillstyrker full fiskerätt samt rätt till uppgrundningar för jordbruksändamål. Motionärerna ansluta sig till lantmäteristyrelsens förslag.

Utskottet.

Departementschefen framhåller, att de förhållanden, som i förevarande avseende uppstått för ortsbefolkningen, te sig oegentliga, särskilt beträffande de vattenområden, däri vissa strandägare genom besvär bevarat sin rätt obeskuren till vatten och fiske, under det att deras grannar sakna båda. Departementschefen har ock ansett visst fog föreligga för lantmäteristyrelsens uttalande, att det icke må anses lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt som den, varom här är fråga, blir beroende av om den tillfällige innehavaren eller ägaren besvärat sig i ämnet, helst som betydelsen av frågan knappast kan hava stått klar för flertalet. I fråga om 1916 års riksdags ståndpunkt till frågan — nämnda riksdag synes hava utgått från att någon rubbning till kronans nackdel icke skulle ske beträffande ifrågavarande vattenundantag — har departementschefen tillika funnit, att frågan numera kunde anses hava kommit i ett väsentligt förändrat läge, sedan regeringsrätten i de fall, besvär mot vattenundantagen anförts, undanröjt desamma och därmed också i princip underkänt rättsgrunden därför. Emellertid har departementschefen det oaktat funnit en avgörande betänklighet mot helt efterskänkande av kronans rätt ligga däri, att detta skulle medföra, att kronan — om och när vattenreglering för dess räkning komme att ske, därvid de till förevarande vattenområden hörande strömfall komme att ingå eller varigenom de indämdes — skulle hava att för desamma utgiva synnerligen avsevärda ersättningar. Departementschefen hänvisar härutinnan till det av vattenfallsstyrelsen överslagsvis beräknade värdet, 200,000 till 300,000 kronor, å de strömfall, som skulle ingå i vattenundantagen.

För egen del vill utskottet givetvis icke helt underkänna betydelsen av berörda för departementschefen utslagsgivande betänklighet. Det torde emellertid i detta sammanhang böra framhållas, att vattenfallsstyrelsen själv betonat, att man vid värdesättningen av sådana strömfall, varom här vore fråga, mest har att röra sig på gissningarnas område. Det kan ock anföras, att, enligt länsstyrelsens i Västerbotten län mening, man med säkerhet kunde utgå ifrån att inom ifrågavarande vattendrag icke funnes något som helst strömfall, som lämpligen kunde användas till kraftkälla av någon betydelse. Jämväl motionärerna förutsätta, att några strömfall av betydelse icke finnas inom vattenområdena.

Vid överbägande av detta spörsmål har utskottet emellertid ansett de skäl, som tala för att helt efterskänka kronans ifrågavarande rätt, väga tyngst. Utskottet vill därvid särskilt understryka, icke blott att dessa vattenundantag skett utan stöd av bestämmelser i avvittningsstadgan och således utan laglig grund, utan även att — såsom lantmäteristyrelsen antytt — genom vattenundantagen för vederbörande hemman uppstått

förhållanden, som snart sagt torde strida mot själva begreppet hemman. Onekligen synes det vara i och för sig mindre tilltalande för rättskänslan och såvitt möjligt böra undvikas, att statsmakterna hålla på en rätt, som har sådant ursprung och dylik innebörd. Det synes utskottet, som om detta borde föranleda till ett bedömande av spörsmålet från en något annan synpunkt än om det gällde att pröva en vanlig billighetsfråga, där det blott rör sig om att värdesätta ömmande omständigheter. Härtill kommer, att med den av departementschefen föreslagna lösningen kvarstår — om ock på ett mindre påfallande sätt — det synnerligen otillfredsställande förhållandet, att de ursprungligen likaberättigade sakägarna skulle komma att äga olikartade rättigheter. På sätt motionärerna påpekat synes också med denna lösning kunna komma att råda oklarhet rörande vissa rättsförhållanden. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att den ordning och reda, som är önskvärd beträffande en av staten ledd jorddelningsförrättning, icke med Kungl. Maj:ts förslag helt vinnes.

På skäl, som framgår av det anförda, har utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att motionärernas förslag innebär den lämpligare lösningen av förevarande fråga.

Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till motionerna I: 231 och II: 354 för sin del antaga följande förslag till

Lag

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitringen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitringen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägotlotter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägotlotter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927.

Samma dag upphör att gälla det i avvitringsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Stockholm den 29 april 1926.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norin, Boberg, Ingeström, Gabrielsson, Karlsson* i *Gillberga* och *Luterkort* samt

från andra kammaren: herrar *Nilsson* i *Tånga*, *Olsson* i *Broberg*, *Carlström*, *Uddenberg* i *Karlskoga*, *Sjölander*, *Vahlstedt*, *Lorichs* och *Johanson* i *Hallagården*.

Reservation

av herrar *Nilsson* i *Tånga*, *Uddenberg*, *Sjölander* och *Vahlstedt* som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag; samt

av herr *Luterkort*, som anfört följande:

Uti utlåtande, som av lantmäteristyrelsen avgivits i mål rörande besvär över länsstyrelsens utslag den 19 november 1917 i fråga om avvitrningen i *Vilhelmina* avvitringslag, fäste lantmäteristyrelsen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på lämpligheten av att, sedan avvitrningen i orten avslutats, erforderliga åtgärder vidtoges för att samtliga hemman i fråga om strand- och vattenrätt måtte bliva likställda. En framställning i ensartat syfte — ehuru avseende allenast fiskerätten — gjordes av länsstyrelsen i Västerbottens län

den 31 oktober 1924. Sedan Kungl. Maj:t efter det regeringsrätten meddelat utslag i samtliga avvitringsmålen anbefallt kammarkollegium att avgiva utlåtande med anledning av vad lantmäteristyrelsen sålunda anfört, avgav kammarkollegium den 23 september 1925 sådant utlåtande.

Vid sistnämnda utlåtande fogades av kollegium inhämtade yttranden av kammaradvokatfiskalsämbetet och av vattenfallsstyrelsen.

Advokatfiskalen hos kammarkollegium anförde i sitt yttrande efter att hava erinrat om anledningen till undantagen, nämligen att områdena möjligen skulle behöva tagas i anspråk vid sådana vattenregleringsföretag, vari kronan skulle ingå såsom ägare till avsevärda strömfall i vattensystemen, följande:

Skulle kronan nu avstå från den vatten-, strand- och fiskerätt, som alltjämt vore kvar i kronans hand, skulle detta kunna medföra, att kronan vid blivande vattenregleringar finge inlösa just vad nu ifrågasattes, att kronan skulle avstå. Ingen utredning funnes, i vad mån de områden, från vilka kronan skulle avstå, utgjordes av sådana strömfall eller strandområden, som verkligen kunde tänkas komma att tagas i anspråk för blivande vattenregleringar eller strömfallsutbyggnader, samt — om så vore — med vilka belopp dessa områden finge inlösas från enskilde. Ej heller föreläge utredning, huruvida vissa av områdena i själva verket kunde beräknas alls icke komma att tagas i anspråk för vattenreglering och bebyggande. För närvarande och innan sådana utredningar förebragts borde kronan icke avstå från ifrågavarande strand- och vattenrätt.

Beträffande fiskerätten vore, enligt advokatfiskalen, saken i viss mån annorlunda. Vid vattenreglering torde några individuella ersättningsanspråk för skada å fiske knappast komma i fråga, i vad avsåge de nu ifrågavarande vattenområdena. Däremot torde företagaren komma att få utge reglerings- och fiskeavgifter, bestämda med hänsyn till den allmänna försämringen i fisket, och de avgifterna torde komma att utgå, vare sig de enskilda eller kronan ägde fiskena. Ett avstående av fiskerätten till förmån för angränsande fastigheter syntes därför icke behöva medföra avsevärdare skadeersättningsanspråk vid eventuella vattenregleringsföretag. Advokatfiskalen tillstyrkte därför avstående till vederbörande fastigheter av fiskerätten.

Vattenfallsstyrelsen framhöll följande:

Beträffande värdet av de vattenfall, kronan skulle avhända sig, vore det synnerligen svårt att erhålla exakta siffror. Härför skulle erfordras undersökning av fallhöjd och framrinnande vattenmängd, men sådan undersökning skulle ställa sig alltför dyrbar för att styrelsen ansåge sig kunna tillstyrka en sådan. Vidare skulle erfordras kännedom om den tid, inom vilken en utbyggnad kunde beräknas ifrågakomma. Styrelsen hade med ledning av tillgängliga kartor sökt bilda sig en uppfattning om det antal hästkrafter, varom här vore fråga, och därvid kommit till ett effektbelopp av högst 30,000 lägst 20,000 hästkrafter. När utbyggnad av vattenfallen skulle kunna tänkas, kunde man nu överhuvud taget icke annat än gissningsvis bedöma. Med ett nuvärde av endast 10 kronor per hästkraft skulle vattenfallen motsvara ett värde av högst 300,000 och lägst 200,000 kronor. Styrelsen betonade emellertid ytterligare, att man vid värdesättningen av dylika vattenfall mest måste röra sig på gissningarnas område. Med de intressen, vattenfallsstyrelsen hade att företräda, måste styrelsen för sin del hålla före, att vatten- och fiskerätterna fortfarande borde bibehållas i kronans hand, även

om härav skulle följa en del olägenheter. I detta avseende erinrade för övrigt vattenfallsstyrelsen, att de strandägare, som i följd av att de ej klagat kommit i sämre ställning, dock under en mycket lång framtid skulle kunna få tillfälle att i stor utsträckning utnyttja vattnet, då nämligen på grund av brevet den 21 juni 1916 vederbörande hemmansägare och åbor ägde att utan avgift tillsvidare begagna sig av fiskerätt i de undantagna vattendragen. Även i fråga om annan nyttjanderätt till vattnet kunde till en början och då det gällde förutvarande ägare upplåtelse ske mot markeringsavgift, varigenom vederbörande praktiskt taget ägde nyttja vattnet gratis.

Kammarkollegium anförde huvudsakligen följande.

Till en början finge erinras om vad i frågan förevarit vid 1916 års riksdag och att Kungl. Maj:t och riksdagen då varit ense om att vid avvitrningen större vattenområden skulle undantagas för kronans räkning. Emellertid hade icke i anledning härav vidtagits någon ändring i avvitringsstadgan. Helt visst hade statsmakterna ansett, att lösningen av frågan om berörda vattenområdens undantagande från avvitrningen varit tillräckligt betryggad genom vad avvitringsförslagen därom innehöle. Det syntes framgå, att det förhållandet, att — emot vad statsmakternas mening varit — vissa strandägare vid vattenområdena genom regeringsrättens utslag tillerkänts vattenrätt, respektive allenast fiskerätt, vid sina stränder varit att tillskriva utslutande en lucka i lagstiftningen. Kammarkollegium kunde därför icke finna, att materiell rätt skulle åsidosättas, därest de strandägare, som icke överklagat utslagen, icke i avseende å vattenrätten likställdes med övriga strandägare. På grund härav och då — enligt vattenfallsstyrelsen — vattenområdena till de delar, som tillhörde kronan, vid för kronans räkning eventuellt verkställd vattenreglering och utbyggande av strömfall ägde ett betydande ekonomiskt värde, ansåge kammarkollegium, att något avstående av berörda, kronan tillhöriga vattenrätt, såvitt anginge annat än fiskerätt, icke borde ifrågakomma.

Härefter uttalade sig kammarkollegium med anledning av vattenfallsstyrelsens yttrande, att rätten till vattnet — fiskerätten oavsedd — skulle kunna tillsvidare upplätas åt vederbörande strandägare mot någon ringa avgift samt yttrade:

Styrelsen torde härmed hava avsett, anför kammarkollegium, att Kungl. Maj:t skulle lämna generellt tillstånd till upplåtelse med vattenfallsrätt för viss tid av vattenfall i de kronan tillhöriga delarna av ifrågavarande vattenområden. Då någon utredning om behovet av en dylik upplåtelse icke föreläge, syntes frågan härom nu ej böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Departementschefen anförde efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet följande:

»För egen del kan jag icke förneka, att skäl tala för den ståndpunkt, som i frågan intagits av länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. På sätt framgår av vad som beträffande berörda vattenundantag förekom i samband med Kungl. Maj:ts framställning i avvitringsfrågan till 1916 års riksdag, torde man visserligen då vid bedömandet av spörsmålet, huruvida föreliggande avvitringsförslag kunde från kronans sida godtagas, utgått från

att någon rubbning till kronans nackdel icke skulle ske beträffande föreslagna undantag av vattenområden. Men anledning saknas icke att anse, att denna fråga numera kommit i ett väsentligt förändrat läge, sedan regeringsrätten i de fall, besvär mot sagda undantag anförts, undanröjt desamma och därmed också i princip underkänt rättsgrunden därför.

Det synes därför förklarligt, om förhållandena i förevarande avseende för ortsbefolkningen te sig oegentliga. Alldeles särskilt lärer väl detta göra sig gällande beträffande de vattenområden, däri vissa strandägare, vilka genom besvärs anförande bevarat sin rätt, för sina fastigheter åtnjuta helt obesuren vattenrätt eller fiskerätt, under det deras grannar, som icke klagat, sakna bådadera. Visst fog synes onekligen föreligga för lantmäteristyrelsens uttalande i utlåtandet den 8 februari 1921, att det icke må anses lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt som den, varom nu är fråga, blir beroende av om den tillfällige innehavaren eller ägaren besvärat sig i ämnet, helst, såsom av lantmäteristyrelsen också framhållits, betydelsen av frågan knappast kan anses hava stått klar för flertalet.

Även om den betänklighet gent emot ett efterskänkande helt av kronans rätt i förevarande avseende, som må kunna ha sin grund i att statsmakterna 1916 vid prövning av frågan om avvitringsförslagets godkännande utgingo från att vattenundantagen skulle bestå, icke i och för sig synes vara av beskaffenhet att böra lägga hinder i vägen därför, reser sig emellertid en annan och starkare betänklighet däremot. Såsom framgår av det av vattenfallsstyrelsen, om ock överslagvis, beräknade värdet, 200,000 till 300,000 kronor, å de strömfall, som ingå i vattenundantagen, skulle nämligen ett efterskänkande helt och hållet av kronans vattenrätt i förevarande avseende medföra, att kronan, om och när vattenreglering för kronans räkning komme att ske, därvid dessa strömfall skulle ingå eller varigenom de skulle indämmas, hade att för strömfällen utgiva synnerligen avsevärda ersättningar. Även om man nu ej kan bedöma, om eller när en dylik vattenreglering kan komma till stånd, synas mig emellertid de kostnader för kronan, som vid en sådan skulle följa av ett efterskänkande helt av vattenrätten, vara så betydande, att ett dylikt efterskänkande icke kan av mig förordas.

Då jag av nu angiven grund sålunda måste ställa mig avvisande mot ett efterskänkande av kronans rätt i dess helhet, har det varit för mig angeläget att söka tillse, huruvida möjlighet finnes att därförutan tillgodose billighetssynpunkterna.

Förfoganderätten över vattnet utanför stranden torde i de trakter, varom nu är fråga, för jordägarna hava sitt största värde i den däruti ingående fiskerätten samt rätten att tillgodogöra sig uppgrundningar. Härtill kommer emellertid givitvis också rätten att i vattenkraftsändamål tillgodogöra sig förefintliga strömfall.

Med avseende å den utomordentligt stora betydelse, som fisket i ifrågasvarande trakter har i befolkningens hushållning, är det en angelägenhet av stor vikt att söka tillgodose vederbörande i detta hänseende. Dåvarande

chefen för jordbruksdepartementet framhöll också uttryckligen vid avvittningsfrågans behandling 1916, att de olägenheter i detta avseende, som vattenundantagen komme att medföra, borde i görligaste mån undanröjas.

Dessa olägenheter synas kunna helt och hållet upphävas, utan att därav behöver följa något åsidosättande av kronans intressen i nu förevarande del. Den rationellaste lösningen av denna fråga synes mig vara, att vederbörande tillerkännes den rätt till fiske, som skulle hava förelegat, därest vattenundantagen ej ägt rum. Att på sätt kammarkollegium föreslagit förbinda upplåtande av fiskerätten med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall, skulle visserligen kunna innebära en viss fördel för kronan. Men å andra sidan synes, att döma av erfarenheten vid vattenregleringar å andra håll inom de nordligare delarna av landet, antagligt, att de individuella ersättningsanspråk för skada å fiske, som å ifrågavarande trakter kunna förekomma vid vattenreglering, bliva så relativt obetydliga, att de näppeligen motivera ett dylikt inskränkande tillägg vid upplåtandet av fiskerätten. Jag anser mig därför böra förorda upplåtande av fiskerätten utan det av kammarkollegium föreslagna förbehållet.

Vad härefter beträffar rätten att tillgodogöra sig uppgrundningar, spelar denna måhända i dessa trakter en större roll för strandägarna än i sydligare delar av landet, detta med hänsyn till, att det ofta är just uppgrundningsjorden, som är den värdefullaste och lämnar den bästa avkastningen. Detta torde gälla alldeles särskilt beträffande de deltabildningar, som uppstå vid utflödet av bäckar eller åar.

Med avseende å de stora värden ur jordbrukssynpunkt, som sålunda föreligga i uppgrundningsjorden, och då dessa värden för övrigt ej lära komma att tillvaratagas, med mindre strandägarna få för jordbruksändamål avgiftsfritt nyttja uppgrundningsjorden, synes rätt därtill böra medgivas dem. Härvid kan möjligen erinras, att vid eventuell vattenreglering det blir just denna uppgrundningsjord, som i första hand utsättes för vattenskada, och att därför — för undvikande av skadeersättningsanspråk gent emot kronan — ett dylikt medgivande borde förbindas med skyldighet att utan anspråk på ersättning tåla skada å uppgrundningsjorden vid blivande vattenreglering. Även om en sådan erinran må hava sitt berättigande, anser jag mig dock icke kunna tillstyrka ett dylikt förbehåll. Det synes nämligen naturligt, att vederbörande strandägars intresse av att nedlägga arbete och kostnad på tillgodogörandet av uppgrundningsjord icke kan bliva detsamma, om han icke har säkerhet för att resultatet av arbetet och kostnaden blir bestående. Då emellertid en sådan säkerhet icke kan anses föreligga, om rätten till uppgrundningens utnyttjande förbindes med ett förbehåll, varigenom i framtiden resultatet av det nedlagda arbetet kan spolieras utan någon som helst ersättning, och då det vidare synes vara en angelägenhet av vikt, att i dessa karga trakter varje odlingsmöjlighet tillvaratages, hyser jag ingen tvekan att tillstyrka medgivande av dylikt rätt utan något förbehåll.

Om alltså vederbörande jordägare synas kunna nöjaktigt tillgodoses i vad avser fiske och utnyttjande av uppgrundningsmark, kan detta givetvis icke i samma utsträckning bliva fallet, när det gäller frågan om att för kraftändamål använda sig av förefintliga strömfäll.

Emellertid har vattenfallsstyrelsen i detta avseende erinrat, att upplåtelse av strömfäll här skulle kunna ske mot markeringsavgift, varigenom vederbörande praktiskt taget ägde att utnyttja vattnet gratis.

Jag erinrar i anledning härav om, att enligt de av riksdagen antagna grunderna för förvaltningen av vissa kronans vattenfall (Sv. förf:saml. 1910:72) det ankommer på Kungl. Maj:t att, där vattenfall, som förvaltas av vattenfallsstyrelsen, icke tagits i anspråk för kronans räkning, förordna, huruvida det må av kronan upplåtas åt annan till nyttjande. Har sådant förordnande meddelats, skall lägenheten upplåtas på arrende. Därest härvid på grund av äganderättsförhållanden i avseende å vattendraget eller de strandområden, som erfordras för tillgodogörande av vattenkraften, eller till följd av andra särskilda omständigheter ett offentligt utbudande av arrende icke skäligen bör ifrågakomma, ankommer det på vattenfallsstyrelsen att, på sätt den finner lämpligast, vidtaga åtgärder för lägenhetens utarrendering. Enligt dessa grunder skulle alltså upplåtande av strömfäll till vederbörande strandägare kunna ske utan användande av förfarandet med anbuds infordrande, och skulle givetvis, såsom vattenfallsstyrelsen framhållit, upplåtande kunna ske mot en avgift, som i själva verket vore att betrakta endast som rekognitionsavgift. Alltså synes mig även i detta avseende finnas möjlighet att i avsevärd utsträckning tillgodose jordägarnas intressen av vattenkraftens utnyttjande, även om detta tillgodoseende givetvis måste bliva i viss mån in-skränkt och bundet vid sådana förutsättningar, att kronans vattenkrafts-intresse ej trädes för nära.

Enahanda rätt i fråga om fiske och uppgrundningsjord, som enligt det ovan sagda skulle tillkomma vederbörande hemman, synes också böra medgivas inhysingslägenheter, och synes denna rätt böra tillgodonjutas jämväl för hemmanens andelar i allmänning och husbehovsskog. Vidare synes vad sålunda föreslagits böra gälla jämväl beträffande inom Dorotea avvittringslag fallande del av Saxälven, som i avvittringshandlingarna upptagits som kronopark.

Slutligen torde, därest frågan vinner sin lösning i enlighet med vad jag förordat, Kungl. Maj:t böra förklara, att de av länsstyrelsen med stöd av breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 meddelade förordnanden, att hemmansägare eller åbo äger tillsvidare åtnjuta viss fiskerätt, icke vidare skola äga tillämpning.»

Då jag tillfullo delar den uppfattning varåt föredragande departementschefen givit uttryck uti sitt anförande till statsrådsprotokollet, har jag ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 231 och II: 354 måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.